

121

नं०. १८
छिन्न-
१९११

రాకూర్ పరిశోధనా కేంద్రం విజయవాడ

.....సెల్లయేటి గొన్నము..... గ్రంథం

.....అన్నదాన్ను...బుగ్గ...నా...నా... రచయిత

.....16.....వరిచ వం....1944.....ప్రవేశ సం

అ.బు-సె

సెలయేటి గానము

(భావగీతావళి)

ఇది

చెన్నపురి ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో
సీనియర్ బి. యే. క్లాసులో చదువుచున్న

బసవరాజు అప్పారావుచే

వ్రాయబడినది,

“And face to face, and soul to soul
We greet the monarch—peasant.”

[O. W. Holmes on “Robert Burns”]

బెజవాడ వాణీ ముద్రాక్షరశాలయందు

బి. కే. స్వామిచే

ముద్రింపబడియె.

1915.

All rights reserved.

వెల రు 0—6—0

పీఠిక .

ఈ “సెలయేటి గానము”లోగల గీతికావళిని తీరికయ
గునపుడెల్ల వ్రాయుచు నేదో యొకతీరున లోకమున ప్రచురిం
ప నెంచితిని. నన్నియత్నమునకు పురికొల్పినవి కీర్తి శేషులైన
శ్రీ కవిశేఖర గురజాడ అప్పారావుగారి కవిత్వపఠనమును, నా
న్నేహితులును, అప్పటప్పట నాతోడ ననేకవిధముల కవిత్వ
మును గూర్చి ముచ్చటించి, నా సందేహములబాపి నాకనేక
విధముల సాయముజేసిన శ్రీ వింజమూరి రంగాచార్యులు
బి.యే. గారి స్నేహబలమును, ఆంధ్ర భాషాభిమానమును.
ఆధునిక కవులలోనెల్ల నగ్రగణ్యులై, నాకు పరమగురుస
మానులై, నాపుస్తకముఁ జదివి యానందింపఁదగు వారిలో
నెల్లముఖ్యులైన శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారు పరలోకగ
తులగుట నాకు మిక్కిలి సంతాపము గలుగజేసినది. వారు
చదివి యానందించవలసిన పుస్తకము వారిస్మృతి కర్పణము
జేయవలసివచ్చుట వ్రాసినట్టి నాకును, చదువువారికిని విచార
కరము. ఇంతకును దైవవిధి యిట్లున్న వేఱెట్లుగును? ఈపుస్తక
మును జదివినవారెల్ల శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారి నామము
స్మరింపుచు, వారి కవితారసమును గ్రోలి యానందింతురుగాక
యను నాశతో కన్నీళ్ళతో నీపుస్తకమును వారి స్మృతికంకి
తము జేయుచున్నాను.

ఇట్లు

బసవరాజు అప్పారావు.

విషయ సూచిక .

అంకితము. శ్రీ గురజాడ అప్పారాయ కవీంద్రస్మృతి.

- 1 మాఅమ్మచావు.
- 2 పారిజాతపువ్వులోని చీమ.
- 3 ఒంటరి చుక్క.
- 4 ప్రార్థన.
- 5 కలలో మాఅమ్మ.
- 6 చిన్నికృష్ణుని స్మృతి.
- 7 పాట.
- 8 సంగీత సుఖము.
- 9 ప్రేమ కారణము.
- 10 సాగసు నేరము.
- 11 సహజ లావణ్యము.
- 12 “నీవులేని ప్రకృతియదేల”?
- 13 మొగిలులోని నాముద్దుగుమ్మ.
- 14 కలలోని వింతయింతి.
- 15 ప్రణయ సందేశము.
- 16 టక్కరి చెలి.
- 17 “నీదుగుట్టంత తెలిసిపోయె.”
- 18 ప్రణయబోధ.
- 19 ప్రణయ భ్రాంతి.

శ్రీకవిశేఖర గురజాడ అప్పారాయస్మృతి.

- గీ॥ కోకిలా, పారిపోతివే కోర్కెలన్ని
వమ్ముజేసి, శోకమ్మున మమ్ముముంచి
చూపులకు నందరానిదై చొరనశక్తి
మైన మరుభూమిజొచ్చితే మమ్మువీడి
- గీ॥ శీతకాలమ్మునందెల్లొ చిక్కి స్రుక్కి
చాటుమాటునదాగుండి, సరసమగు వ
సంతకాలమువచ్చెడు సంతవగకు
ఓపికనుపట్టలేవైతివే, ప్రియసఖ !
- గీ॥ వెట్టిపడియెదుగాని నీవెటుగవైతె ?
ప్రకృతిమార్గమ్ములకు నడ్డువచ్చునంటె ?
వేసవిచనంగ దాని వెన్నెంటవచ్చు
శీతకాలమురాకుండ జేయగలవె ?
- గీ॥ దివ్యమానీడు గానమ్ము తీపి వీర
లకు రుచింపకపోయె, నీవన్నయట్లు

“కొయ్యబొమ్మల”నే మెచ్చుకొనెడి వీరి
మతులకెట్లెక్కునార “కోమలులసారు” ?

గీ॥ అంతమాత్రానె వీరిపై నలుగ నేల ?
వెలుగు చీకటి యొక్కచో వెలయుగాదె ?
ప్రకృతివై ధర్మ్యమిట్టుల బరగ, మమ్ము
నలుకమైవీడ నిన్నేమి యనగలమయ్యె?

గీ॥ ముందువచ్చు వసంతమ్మునందు నీదు
కొత్త గీతము విననెంతో కోర్కెనుంటి,
నింక నేమివసంతమ్ము? నీదుపాట
వినబడదు గాబోలు మావీనులకిక ?

గీ॥ మరచిపోకుము నెచ్చెలీ ! మమ్ముదలపు,
మమరులలరి చేష్టలుదక్కి యాలకించ,
లీనమై హాయి, నీదివ్య గానరసము
చిలుకునప్పుడు నీదు నెచ్చెలుల మంచు !

ఇట్లు, నీమృతికై వగచు
ఆంధ్రకవిత.

అవిఘ్నమస్తు.

మా అమ్మ చోవు.

“ఎదలోని సొదచేరు నెదకలవారి”

పుట్టితి నేచాల పూజ్యులయింట
తల్లిదండ్రులకు రెండవ బిడ్డనాచు.
నాకన్న పెద్దది నాతోడబుట్టు,
చక్కనిచుక్క, మతాబు వెలుగంటి
మేలిమి బంగారు మేనిదా చాయ.
తెల్లజాంపండ్లని చూచినవారు
ముచ్చటపడి యెంతో ముద్దాడువారు
జాబిల్లి కేమైన కళతగ్గునేమొ
కాని, ఆమె మొగంబు కాంతి తగ్గదుగా.
మూడేండ్లవాడనే నయిదేండ్లదామె
చిన్నతనమునుండి దిప్పకాయ్నాచు
చేయరానల్లరి చేసేటివాడ.
కాని మాయప్ప తాకనులలోవత్తి
వలెనుండి, నోటిలో నాల్కలేనట్లు,
మెవ్వరేమన్నను తను కాదనుకొని,
తిట్టిన తివిరిన కోపానభోక,
శాంతమునకు పుట్టినిల్లయి పెరిగె.

చిలుకగోరింకలవలె నుంటిమేను,
 కన్నట్టివారికి కడుపు పంటగను,
 చూచేటివారికి చోద్యమ్ముగాను.
 మాయమ్మకంతట నిండుచూలొచ్చి
 మాయదారీతమ్ముఁ డొకఁడు తాపుట్టె.
 ఎట్టివేళను ధరఁ బడ్డాఁడొ వాఁడు,
 పుట్టినప్పటినుండి మాకన్న తల్లి
 బాలింత గుణముచే బాధపడుచుండె.
 రోజు రోజునకును రుగ్మతహెచ్చు,
 అమ్మవొంటిని సత్తువడుగంటిపాయె
 రోగము హెచ్చుగా మంచముబట్టె;
 మది దిగులుపడిరి మావారలెల్ల.
 అమ్మకు గుండెలో అడదడహెచ్చె;
 మాయనం జామెకు దాపురమాయె
 యేవేళ కేకీడు మూడునోయంచు,
 నరచేతులందు ప్రాణాలు బిగఁబట్టి
 పిచ్చివాడై తండ్రి అల్లాడుచుండె.
 లోకములో మందుమాకులనెల్ల
 ఇప్పించిరామెకు ఇదిఅది యనక.

యెన్నిమందులనిచ్చి యేమిఫలమాయె ?
 యెన్నిమాకులనిచ్చి యేమిఫలమాయె ?
 కాలముకర్మమూ తప్పివస్తుండ ?
 స్వర్గమునుంచి అమృతముకొని తేనీ,

సంజీవి కొని తెచ్చి నేవించేయనీ,
 జరుగవలసిన కర్మ జరుగకపోనా ?
 “మాయమ్మభూమిపై భత్యములేదా ?
 బ్రతుకడానికీనీకు రోజులులేవా ?
 ప్రాణముమీద నీకింతలోవిసుగా ?
 నూరేండ్లు అప్పుడే నిండిపోయినవా ?
 కనిపారవేస్తే ముగ్గురుపసికూనల,
 వాళ్ళకు గతియేమి జెపుతావుతల్లీ ?
 ముక్కాలి ముదుసల్లు నీతల్లిదండ్రులు,
 వాళ్ళకు గతియేమి జెపుతావుతల్లీ ?
 పట్టుకొమ్మవటంచు నమ్మియున్నాడు,
 పెనిమిటిగతియేమి జెపుతావుతల్లీ ?
 అక్కలుచెల్లెండ్లు, బావ మఱిదులు,
 అన్న దమ్ములు, వడినెలు, మఱదండ్రు,
 చుట్టపక్కాలు గంపెడు బలగమ్ము,
 వాళ్ళకు గతియేమి జెపుతావుతల్లీ ?
 ఇందరినీవీడి యేగనొంటరిగ,
 మనసెట్టులోప్పెనే మాయమ్మనీకు ?
 నీయన్నలత్మయ్య, నీపెనిమిటియు,
 వైద్యునికోసమై పరుగెత్తినారు,
 వచ్చినదాకై న బ్రతుకవేతల్లీ ?
 “పాకలోమంచము పారేస్తేరేమి ?
 యీకొస్తేసేపులో యేమిముణిగిందీ ?

చెయిజూడు, వెంకన్న, చెయిజూడుబాబు,
గతియేమి? ఆశలుకలవమాకింక ? ”

చెయిజూచె, చెయిజూచె, వెంకన్నతాను,
చూచిచూచి పెదవి విరుచుచునుండె.

కనులుపైకెత్తుకు కనుచుండెనేమొ.

నొగము వెలవెలబోయి గుడ్లసీర్లుకెక్కి.

“యేమోయి వెంకన్న యేమిమూడింది ?

యేమియోచింతువు? యేమిమాకుగతి?

“యేమియున్నదిచెప్ప నేమింకగలదు,

యెమనిచెప్పను యెటువచ్చునోరు?”

అంచు లోలోపల నడలెవెంకన్న.

గొల్లునలందరు గోలకెత్తిరయ్యె !

కటికనేలనుబెట్టి కన్ననాతల్లి,

గుండెలు వెతబాదుకొనుచు, నెల్లెత్తి

పెద్దపెట్టున చాల విలపించినారు.

కన్నతల్లింతలో కనులు విప్పింది;

యేడ్పుసంతసమొచ్చె నేక కాలమున.

చావు తెలివో, లేక చనెనె గండంబు ?

యేడ్చుచున్నవారు యేడుపుడిగిరి;

ఆశలుకలవార లరయుచునుండె;

పడియున్నవారెల్ల పైకిలేచారు.

కంతమువిప్పింది కన్ననాతల్లి,

విన్నాముకడసారి కిన్నరగొంతు.

యెక్కడలేని ధైర్యము దెచ్చుకొనుచు,
 “రామయ్య తండ్రీ! రాయట” క నెను.
 రామయ్యతాదగ్గరకు వచ్చె నంత,
 “పిల్లలనిచటికి పిలు”మనె తల్లి,
 చెచ్చెర తెగదెంపు చెప్పింది తల్లి,
 మమ్ము ముగ్గురి చేర రమ్మని పిలిచె,
 చెయివేసె రామయ్య చేతిలోతల్లి,
 కనులంటజలజల కారెనునీళ్ళు,
 నన్నుజూపుచునను నయముతోతల్లి
 “రాముడూవీడుపూ రాగుండవాడు,
 యేలాగొబ్రతుకు, లేదేమియుభయము”
 అనుచు, వేలెట్టి, మాయప్పనుచూపి,
 “ఇదిపిచ్చిబిడ్డ, నోరెఱుంగనితల్లి,
 తలోమొట్టికాయ తగలనీకండి.”
 అనవిన, గుండెనీరయ్యెరామునికి,
 చుట్టున్న వారేడ్చుచుండిరి బిట్టు;
 ఇంతవాండ్రకుమాకు యేమిటియెఱుక ?
 తమిచంటిబిడ్డను దికిదీసుకొని,
 పెద్దకొగిటగుచ్చి, ముద్దుబెట్టుకొని,
 స్తన్యమునిచ్చి, “నాయన్నయిదేనీకు
 కడ్డసారిపోలివ్వ గలుగుభాగ్యమ్ము,
 నినునీడిపోవంగ మనసురాదు, కల
 కాలమువర్థిలు కన్న నాతండ్రీ.”

అంచు, దీవించి ముద్దాడిముద్దాడి,
 కనులుమూసుకు, పూనికను తెంపుజేసి,
 ప్రేమచంపుకు, చంటిబిడ్డనుదీసి
 అందిచ్చెరామయ్య కంతమాతల్లి.
 కనులువిప్పినదంత కన్న నాతల్లి,
 తళతళమెఱసె నాతల్లి నేత్రములు,
 కనులుమూతవడియె, కనమైతిమేమి,
 పోవచేష్టలు, రాతిబొమ్మలవ్రాలె
 నుంటి, మీమాటలు వింటిమితుదకు,
 “రామయ్యతండ్రీ ! సీతమ్మతల్లీ.”
 కనులువిప్పితిమేమి కానరాదాయె,
 మాయమ్మప్రాణమ్ము మాయమైపోయె.

—♦ 2. పారిజాతపుష్పలోని చీమ. ♦—

గీ॥ అయ్యయో, చిన్నిచీమ, నీ వాసనోడ
 పారిజాతంపు పుష్పలోపలనుజేరి
 హాయిగా మకరందము నానుచుండ,
 దిగువకుఁ ద్రోసినిను, పుష్పదీనుకొంటి!

గీ॥ నయ్యయో! మొత్తప్రీతి నాయన్మృతమ్ము
 ద్రాపుచుంటివై గద ! మది దయను వీడి
 ఆకలింగొన్న నినోటిదై నకూడు
 తసినందుకు నన్నెంత తిట్టినావో!!

గీ॥ 'మనుజులెంతటి పాపాత్ము'లనుచు చింత
పడితివో గద! యెంత యుద్ధాదతోడ
నవల చెట్టుకుపోతివో, అచటనైన
నమ్మకముతోడ భుజియించినావోలేదో? ॥

గీ॥ అన్న! నాతప్పుమన్నించు, చిన్నిచీమ!
పువ్వులోపలనీయుండు పొడయెఱిగిన
నింతపాపంపుపనిజేతునే? తెలియక
నీకు చెరుపెంతోచేస్తే మన్నించుదయను!॥

గీ॥ పారిజాతంపుపువ్వు! నీపరిమళమ్మ
దెంతయింపైన నామది సంతసమ్ము
జెంద, దాచిన్ని చీమకు జేసినట్టి
చెరువులోనంచ నామది చివుకుమనును॥

—♦ 3. ఒంటరి చుక్క. ♦—

గీ॥ కాంతియేలేని కటికచీకటి నడుమను,
బిక్కవోయినమోముతో, పెంపుదక్కి
పులుకుపులుకుంచు ఊరికే పొగిలెదేలె?
యేమిపుట్టెనె? ఓరిక్క! యేడ్చువేమె?॥

గీ॥ చెలువుతోడి చుక్కలజేరబోక,
నుంటివై మోమువంచుకు, నొడలువడక
యేలనంతగయేడ్చెదే? యేమికర్మ
మొచ్చెనే? వేగతెల్పవే? ఓర్వలేనె॥

గీ॥ చెప్పవేలనె నీమది చించుచున్న
చింతలను తోడివారితో చెలిమిగడుర ?
నమ్మదగు వారు కారొ ? వినంగరాదొ
నీదుసాద ? “వీరితో జెప్పనేమిలాభ
మున్న ? దెందుకు ఊరి కేనోటిచేట” ?
టంచులోలోపలనె స్రుక్కి అడులుదువటె ?

గీ॥ పిచ్చి బిడ్డరొ ! యీమాత్రమెఱుంగలేవె ?
లోకమున చుట్టముల్ చెలుల్ శోకమప్పు
డడిగితెలుసుకు ఓదార్తురటె ! మనంత
మనమె మనకష్టసుఖములు వినిచి, యెడఁద
బరుపు తగ్గింపవలెగాని, వగవదగునె ?

గీ॥ కష్టములు ఒక్కనీకేనకల్గినవి ? పు
రాకృతముబల్మి నెల్లవారలకుఁగల్గు,
నంతియేగాని, నీకుమాత్రమొక్కీడు
జేసి, దేవుడు పాపంబుజేయునంటె ?॥

గీ॥ చిన్నిబిడ్డవు, జీవంపు తెన్ను నెఱుంగ,
వూరికేయెందుకీవెట్టి యూహగొనుట ?
ప్రేమకుఁ ఫలముప్రేమయే, వేటిఁకేల ?
కష్టమున బంధుమిత్రులక్కరకురారు.

గీ॥ ‘కష్టమున బంధుమిత్రులక్కరకురారు’
టంచువగవంగనేల ? నీ కన్నిటికిని

కాంచి పెంచిన దై వమేకలడుగాదె ?
ఆతని నెనమ్ము ! మరచిపోమ్మన్ని వెతలు॥

గీ॥ యేడువంబోకు, నావంకజూడు, మోము
నెత్తు, మేలాగొమఱచి పొ, మ్మేడ్చియేడ్చి
ప్రాణమున్ గోలుపోనేల? బ్రతికియున్న
యెన్నటికినై నకృపజూడకున్నదై వ ?
మంతకతినుడె ? క్రూరుడే? అక్కటకట?

—* 4. ప్రార్థన *—

గీ॥ యేలనన్నేడిపించెద? వింతకన్న
భాగ్యహీనుడుదొరకకపామెనే? వి
శేషదుఃఖములకునోర్చి, చిట్టచివర
కెట్టులో బయటపడనున్నయట్టి నన్ను
మరలదుఃఖములోముంచి, మంటిగలిపె
దేల నాజీవితమ్ము? నీకిదిప్రియమ్మె॥

గీ॥ కటకటా! భువిపుట్టువుగాంచినందు
కేమిఫలమాయె? నాగతియిట్టులగుట
కేమిపాపముజేసితి? నీవిచార
మందరకునిట్టులేలుండు? నయ్యె! పాపి
నైననాయట్టివానికి నబ్బుగాని!

గీ॥ ఈశ్వరా! నీకునాపైన నేలనింత
నిర్దయత? నిన్ను చేనెప్పు నిర్మలమగు
మనసుతో ధ్యానముంజేతు, మాటలందు,
చేతలందును, నీయాజ్ఞ చేయకుంట
యెఱుంగ, పరులనుహింసింప నెన్నడేని!

గీ॥ చెఱుప లేదెన్నడును, నన్నుజేరి, “మిత్ర
మా, దయంగావు”మని వేడిసట్టివారి,
చిన్నతనమున నేతప్పుఁజేసినానొ
చెప్పుఁజాలనుగాని, నాజీవితమ్ము
పాడుగావలసినయంత పాపకర్మ
నెన్నడునుఁజేయలే, దిది నిజమునమ్ము॥

గీ॥ నిజముగా తప్పుజేసినానేయనుకొను,
మంతమాత్రానె నన్నిట్టులష్టకష్ట
ములకుపాల్పేసి, నావై పుజూడకుండ
కనులుమూసుకుకూర్చుండ కారణంబు
లేదు, యిక నైన కన్నులులేవనెత్తి,
చల్లనొఱుమాపులంజూచి సాకుమయ్య

గీ॥ కరుణగలదైవమా! నీవుగాకనాకు
వేఱుది క్షేప్వరునులేరు, వేగబ్రోచి,
నన్నుదరిజేర్చుమనుచు నిన్నడుగుచుంటి,
నాదుదీనతఁగని, వేగనన్నుగావు,

పరమపావన! పరమేశ! భక్త వరద!
కష్టదశనున్న వారినిఁ గాచువాఁడ!॥

— * ౩. కలహో మాలమ్మ * —

- గీ॥ అర్ధరాత్రాయె, నెల్లెడనాకసమున
కాఱుమబ్బులు చుక్కలపారదోలె.
కప్పలరచుచునుండె బెక బెక బెకని,
నిద్రరాదయ్యెకనులకు నించుకైన॥
- గీ॥ హూరుమనిమోగెసంద్రము, ఘోరమైన
చిమ్మచీకటులెల్లెడ గ్రమ్ముకొనె, మ
హారవమ్ములు వినవచ్చెనాకసమున,
హృదయమంతయు వికలతనెందజొచ్చె॥
- గీ॥ వికలతనుజెందెనెద, మదిభీతిమునిగె,
చెప్పరానివికారంబు ముప్పిరిగొనె,
తలపులన్నియు నెచటికో. తొలగిపోయె,
గాఢమానంధకారంబు కప్పుకొనియె॥
- గీ॥ చుట్టుపక్కలజనులెల్ల సుకముగాను
నిదురవోవుచునుండిరి, నేనెకడనె
ప్రకృతిమాత్రమెతోడుగా భయముతోడ
కన్నులెత్తి తెప్పలువాల్సక కనుచుంటి.
- గీ॥ కనుచుకనుచట్టులేయుండ, కనులుమూత
వడియెనెట్టులొ కొంతనేపటికి, “దేమి

వింతలోకంబు! తల్లి! నీవెవరవమ్మ?
కనులనీరేలకాన్పుచు కలకదమ్మ?॥

గీ॥ యేమిటిది నిన్ను గన మది చెప్ప రాని
ప్రేమజనియించి ప్రవహించు పెల్లువలాగా?
అమ్మ నీకనులుచిల్చు నయారసమ్ము
బలిమియో? లేక వేదవకలదో? తల్లి॥

గీ॥ యేడ్వకమ్మరొ, నూటాన వేమి? అట్లు
పులుగుపులుకలచు ఊరేపొగలవేల?
నీదుమడినున్న వెలి నాకు తేజస్సు
మమ్మ? మాయమ్మ, నీచిబ్రతమాలుకొండె!॥

గీ॥ “కొడుక, నాతల్లి, నాకున్నకొడుక, నాకు
ప్రాణమా, నాకునోముంబులు, నాకు
జీవధనమ, ననుంగన్న చిన్నితల్లి,
అన్న! యెన్నాళ్ళకును కలనయ్యనిన్ను?॥

గీ॥ “చెక్కులనుపొలు నాకు నిచ్చితనము
నందెననువీడి, కళ్ళివిన్నాల్కిల్లి,
అక్కకును తమ్ముకు కేసుకానే? తల్లి
నేమిమే? వేగతెచ్చుచో చివ, తల్లి!॥

గీ॥ “జననిరో! యోతపాపంపు జ తున్నవొకొ,
తల్లికరునయ్యేకే చిన్నతనమువందె?

కటకటా! యెన్ని యన్ననో కన్నతల్లి!
నీ నెయున్నట్టుయింపనే నిజముజెపుము !

గీ॥ సౌఖ్యముల కేమిలోపంబు జరుగ లేదు
ధర్మగుణశీల ముత్త నతల్లికరుణ
బలిమిచే, బాల్యమంతయు పరమసంత
సమునసోదరితోగూడ సాగిపోయె.

గీ॥ బాల్యమిట్టులుగడచె, నాపమునిచదువు
సంగతులశ్రద్ధతోడ మెలంగుచుంటి,
విద్యలో నెన్ని కనుగొంటి, పేరుగంటి
మంచివాడను, కడుబుద్ధిమంతుడనని॥

గీ॥ మిత్రులకు నెల్ల ప్రేమమ్ముమిగులజూపి,
వారియనురాగమునుగొంటి బదులుగాను,
బంధువులనెల్ల ననురాగబలిమి పూర్ణ
స్వాదయమాస నెల్ల ప్రేమించి పొంగుచుందు॥

గీ॥ కలుష మేమియు నల్పనోకన్నతల్లి,
బ్రహ్మకునురాజిగూడయో, పరమక్రొత్వ
మే అతస్థి న జగణమె, నురేమిచేటు
కాలమో, చెప్పగతరమ్ముగాదునాకు॥

గీ॥ ఇన్నికష్టమ్ములొక్కసారిగనువెంట
మృతినెతరమిసన్నిత వేచనేల?

మనుజులిక్కట్లు వడ జగమందుగనమె?
అయ్యయో, యింతవిపరీతమానె? తల్లి?॥

. గీ॥ పిన్నతనమున ప్రేమతోవిద్యజెప్పి
నట్టిమామను మృత్యువుపట్టిమింగె
నకట! యిప్పటి నావిద్యసంతయువిన
నెంతముదమందునో! ప్రేమ నెటుమురియునె!

గీ॥ తల్లిలేనట్టికూనల దరికిదీసి,
పిన్నతనముననుండియు పెంచినట్టి
ప్రేమమూర్తులు, వారలమింగిమంటి,
తాతముత్తవలే, వారుదయివములెగ?॥

. గీ॥ ప్రేమతో భారతమ్ము, శ్రీరామకథయు
దినదినము, అక్కుననుజేర్చి, తియ్యనైన
వూతవాక్కుల జెప్పిన తాతఋణము
బ్రతికియుండగ తీర్చగాఁ బడయగలనె!

. గీ॥ కడుపుననుగన్న బిడ్డలకన్న మమ్ము,
పెంచినట్టిమోహమ్మున, ప్రేమరెండు
రెట్లుగా, చెమటలోడ్చినత్రేమబెంచె,
నామెఋణమును జన్మలోనగునెతీర్చ?॥

గీ॥ సోదరీ, మేల్మిబంగారు సోయగంపు
దేవకన్నెరొ, నీకును తీతెనమ్మ

బ్రతుకు, నీరోజులవిచ్చెల్లి పాయెనమ్మ ?
మఖనుజన్మించి పుబ్బలో మాయమైతె ?॥

గీ॥ కొత్తలో కాలదిరుగంగ కోర్కెపుట్టె
నమ్మ ? ముద్దులసోదరీ ! నమ్మియున్న
తమ్మునిచ్చటనేవీడితమ్మ ? నీకు
తెలియదే ? నీపులేకున్న నిలువగలనె ? ॥

గీ॥ తల్లికనివేసిపోయిన దాదిగాగ
కష్టసుఖములనొక్కటై, కన్నతండ్రి
ప్రాణమును సుఖపెట్టగా వలయునంచు
కోరుకొను కోర్కెలను మన్నుగొట్టిపోతె ? ॥

గీ॥ సోదరీ ! పోకుపోకు, నాసోదనొకింత
దయనువినిమఱిపోమ్ము, యేదయిననాకు
గతినిజూపించిపో, మృంతకఠినమేల
నమ్మ ? పోయితె ! అయ్యయో ! ఆగుమాగు” ॥

గీ॥ “నాయనా ! తండ్రి ! మూర్ఖులినావె ! అకట !
కష్టవార్తను చెవివైచి, కనులయెదుటె
వాడిపోయెదవేల ? నీవంతనాకు
మాత్రమునులేదె ? వగవకుమంతబిట్టు॥

గీ॥ నాయనా ! యేమిచేయంగనొనుతండ్రి !
ఆపదలకేమి మనపైన నాదరమ్ము ?

వగవబోకుము, క్షోభింబు. పదిలనేల ?
యేడ్చి యేడ్చినఫలమేలు, యెటుగ జెప్పు ? ॥

సీ॥ అగతియేసిక్కునా క్షమము, అంతకన్న
నక్కువో సుఖము నమ్మన నెట్లావచ్చు ?
నంతచేసినవారికి నగ శోభలము,
వందారకుమయ్య, తోకాన గుండబోకు ॥

సీ॥ అయ్య ! నీయందెగాదె నాయానెల్ల !
వగపుమాను, నీవుక్షేమముగజెలగిన
నదియెనానోములమన్నె, నడుగునుఫలము,
నర్థిలుములేగ్రాడీ వేవేలవత్సరాలు ॥

సీ॥ తొగ్రడీ, చిగజీకొనై, నగలేలమ్మునై న
కృపనువర్జిలమయ్య వేనోయేమ్ము,
లేగ్రాడీ ! నాలోగ్రాడీ ! నామానలేసయ, నామా
నీనుమానపోమ్ము, వర్జిలు చిన్నలేగ్రాడీ ! ॥

సీ॥ అవయ్య ! ప్రాచీనమహర్షి, తానెరిగితి
నీరగి మేల్కొనలేక తిరిగి వేరుయేవో
నీలేమాటలువిన్నట్లు, కామినోద
గాన అగియేమో గుర్తింకలే యాకిని ॥

— 6. చిన్ని కృష్ణుని స్మృతి —

గీ॥ చిన్ని వాక్యష్ట, ఏమోము చెప్పు దరిగి
 యున్న దతియేల? చెప్పు మోయన్న వాకు!
 మున్న వాళ్ళా మోక్కటా నిన్ను నాచి ?
 కన్ను విచ్చినకుంకను చిన్ని రక్తజి !
 గమవనేతేనుగా నాల్పకాలు, మిగత
 లో నపె యమృత్యుచలిచేసునో బడితివె !
 కటకటా, పిల్లలంగూడకట్టి యూతు !
 మృత్యువా! నీకుడను నేడే గుండు కేని ?
 మృత్యువున కేమి ? కయమీను ? మేమికోద్య
 మాయన పలుకులబలికెదో మనము నిపు ?
 మృత్యువునకును దమగల్గునేని, పెద్ద
 పులికి లేశిపెదమయేల కలుగుకుండు ?
 మనము, పిచ్చయటే ? మృత్యువునకుగలదె
 పెద్దలుకా నిన్నులంచును భేదబుద్ధి ?

7. పాట.

చక్కనిదానా యెక్కడికే?
 బిక్కవెల్తుం యెచ్చడెక్కడికే?
 చక్కనియెక్కడ బిక్కులాడ మైకె?
 కన్నుకనుక్కురి నొక్కవదాదక
 చక్కనిదానా యెక్కడికే ?
 బిక్కవెల్తుం యెచ్చడెక్కడికే?

మవ్వపు ముసిముసినవ్వల వెన్నెల
పువ్వల నెల్లెడ రువ్వగజాబిలి,
నవ్వచువలపుల పవ్వముజేయక
పువ్వబోడి నీవవ్వలబోదువె ?

చక్కనిదానా యెక్కడికే?

ఒక్కతెవూ యిపుడెక్కడికే?

మంచుకొలనుపై అంచలబోడటు
మించుచునీడుచు సంచరించేగను
చంచలాక్షిరో, వంచనజేయుచు
కించలలోనను ముంచిపోదువటె ?

చక్కనిదానా యెక్కడికే?

ఒక్కతెవూ యిపు డెక్కడికే?

—♦ 8 సంగీత సుఖము. ♦—

గీ॥ ప్రబలమా మండు వేసవిప్రకృతికాల్చి
చెండుచుండగ, చల్లని చెట్టునీడ
రమణియొక్క తె తాంబూల రాగమునను
నరుణమా పెదపులు, నల్లనై నముద్దు
మోమునను కుంకుమపు బొట్టు, ముంతకొప్పు
గలిగి, యొడినున్న తడి కెల గంపమీద
దరుపు వేయుచు పాడుచు, తళుకు బెళుకు
జూపి, నానందినున్నట్టి సోదనుబాపె.
సోదను బావులుబోగల చోద్యమేమి?

సుందరియొక్క రై సంగీత సుఖసముద్ర
మందు చుక్కాని లేక నానందవాహ
యై, నదినినీదుచు బాడునంచయట్లు
లకలుపి.తప్రణయరాగంబు నాలపించ,
ప్రకృతిపరవశ కాదె? దై వమునువినడె?

—* 9. ప్రేమ కారణము. *—

గీ॥ కారణం బేమనందునో కాంత, నీదు
ముద్దుమోమందమో, లేక, మోహపార
వశతనిటునటు చలియించు వాలుకనుల
యందమో, కెంపు పెదవులసందునుంచి
తొంగిచూచుచువెంటనే తొలగి లోని
కేగుచునుమోముసీమపై నిచటనచట
మెఱుపుమెఱపించు మవ్వంపుచిరునగవుల
చందమో, లేకముంగురులందమానో !
ప్రేమకుగల్గు కారణంబేమనగల
మింతిరో నిన్నుజూడ ప్రేమించుటెజుమి !
ఇంతియేగాని వేత్వేటనెంచిచూచి
అందపుండభుకులనె ప్రేమనందగలనె !
తెలియు, మాత్మను ఆత్మనుకలిపి కుట్టు
దారమే నాదుప్రేమకు గారణమ్ము॥

—* 10. సాగసునేరము *—

గీ॥ పడతి, నన్న నవలసినపనియెలేదు,
 పసిడిమైదీగైపై నాకుపచ్చచీర
 గట్టి, మోముననిలుపుగా బొట్టువెట్టి,
 సందె కాంతులుమోముపై సిందులాడు
 తేకువక, చెవులబెట్టిన తెల్లరాల
 దిద్దులజత తళతళమను తేజరిల్ల,
 స్తంభమునకానుకొని కడుసరసములగు
 నోరచూపుల ననుదరిఁజేరఁబిలచి,

మవ్వపున్న ప్పుపుప్పులకువ్వివట్టి
 లలితమా నాటిసీమూర్తిదలచి, యెంత
 మోడుమానసై న చిగురించి మొలకలెత్తు,
 నట్టిచో, ప్రాణమంత నీయందెనిలిపి,
 వలపునీకొగలిన జీవఫలముబడయ
 నున్న నేనెట్లు ప్రేమమునుంగుండు?

—* 11. సహజలావణ్యము *—

గీ॥ మోముతీగుసామాన్యమే, ముగుద, కుచులు
 ముడిచి, కుంకుమతీలకమ్ము మోముననిడి
 సంతనే యింతసాగసెట్టులబ్బె? జెప్ప
 వే, చెలి, వినంగనామది వేడ్కపుట్టె.
 తీగెదీపమ్ముదీప్తి నల్లెసలబర్వి
 చదలచీకటి నిటునటుకదలబాట

జేయుచుండఁ నెయారమ్ముచెలగనిలచి
మాటలాడెడినీసారు మనముగొనియె.
చెలియరో, దేనలోకమ్ముచేడెలవగు
లోపమేలేని యుత్తమరూపములను
గంటిగాని, యదేమొ, నాకన్నులకును
నీదుమూర్తియె మోదమ్మునించె, నిజము,
ఉత్తమసొగసు, జీవసంపత్తిగలుగు
సహజలావణ్యమున కెట్లు సాటివచ్చు॥

—* 12. “నీవులేని ప్రకృతి యదేల?” *—

గీ॥ పశ్చిమంబున నెల్లెడబర్వె నరుణ
కాంతు లపురూపమై నట్టి కాటుతనము
గలిగి, కొండలలోనుండి జలజలమను
మృదులగానముఁ నెలయేళ్ళునాటి,
దవ్వలలెనిల్చి తాళబృందములుమెల్ల
వీవనలువీచుచుండగ వినుపులేక,
హాయిమని యిటులటులూగు నలలతోడ
వూర్ణయైపోవు యమునలోపోయిచేరు
నతివరో! ప్రకృతియంతయునమరె సౌఖ్య
దాయకంబయి, అల్లదె కోయిలయును
వింతయై మునుపెన్నడుకొ వినియెఱుగని
వలపుగానము నింపుగా చిలుకుచుండె,
హృదయముప్పొంగియుప్పొంగి నీవులేమి
క్రుంగు, నౌ, నీవులేని ప్రకృతి యదేల?॥

—* 13. మొగిలులోని నాముద్దుగుమ్మ. *—

గీ॥ మొగిలుచాటునదాగుని, ముగుద, యేల
 వింతచేసన్నలనునన్ను వెట్టిజేతు?
 చెలిమిగోరిన నెక్కింతజెప్పరాదె,
 ఇట్లెట్లెక్కలుగట్టుకు నెగిరిరానె॥

గీ॥ వానచినుకుల తీయనిపాటబాడి
 యేలచవులూరజేసెదే, యింతి, నీకు
 వలపుకలిగినకొంచెము తెలుపరాదె,
 ఇప్పుడేచినుకుబట్టుకు నెక్కిరానె?॥

గీ॥ మెఱుపుసందునతళతళమెఱసి, యేల
 మేలమాడెదె నాతోడమెలత, వేగ
 చూపదలచిననెయ్యము జూపరాదె,
 చింతలన్నియుమాని నిజ్జేరరానె॥

—* 14. కలలోని వింతయింతి. *—

నవ్వుతామూర్తి గొన్నటులుండెనేగాని,
 నవ్వివట్టులనె కానంగరాదు.
 మెఱుగుగమిక్ కన్నుమిఱుమించెనేగాని,
 మెఱసెడునగలేవి మేనలేవు.
 కన్నుపైగలనన్ను గారవించెనెగాని
 కన్నులవెచ్చటం గానబడవు.
 కాంక్షమొప్పున్ను కౌగలించెనెగాని

ఒడలుతాకినయల్లె యుండలేదు.
 మోముమోమున జేర్చి ముద్దిడెనేగాని
 మాఱుముద్దిడబోవ మాయమయ్యె,
 మాటలాడంగబోయెనుమాడ్కి గొంతు
 విప్పేనేగాని యేమియున్ వినబడదయె.
 కనగనిజమును, తలపగాకానరాని
 భ్రాంతిగూర్చిన నావింతయింతియెవరో?॥

—* 15. ప్రణయసందేశము. *—

గీ॥ మల్లెపువ్వు! దయంబొమ్ము, మగువ తేల్ల
 వారగ నె తోటలోపూవులేరవచ్చు
 చుండకనుపించి చెప్పము, సుందరి! నిలు!
 ప్రియుడు నీకొకవార్త నంపెనిదెవినుము॥

గీ॥ ‘కోమలీనాడువనములో కొలనుదరిని
 చేయదగుబాసలన్నియున్ జేసితిగద.
 ఇంకనై నను దయజూపవేమి నీదు
 చెలిమికై చిక్కిఁసుక్కు నీన్నేహితుపయి?॥

గీ॥ గుండెలుగరిసెవడె, మేనుబెండువడియె
 నతివ, చల్లనినీకొగిలబ్బకున్కి,
 కనులురెండునుకాయలుగాసె నీదు
 చూడచక్కని నెమ్మొముజూడకున్కి॥

గీ॥ చి త్తమునత త్తరముహెచ్చి, చెప్పరాని
యోచనలుపుట్టి మనమునెక్కుమ్మడిగను
వేచుచున్న వెచెలియ, యీ వేదననుభ
రించలేనె ప్రేయసి, కరుణించవెనను !

గీ॥ నిజమునీవద్దదాచిన నేమిఫలము?
ఎన్నటికినైన కృపజూతు వేమొ యనుచు
ప్రాణమగచేతులో బిగబట్టినాను
చేయివిడిపోకమున్నె నన్జేరి కావు?

—* 16. టక్కరిచెలి *—

పోకుపోకుము, చెలియరో, నీ
పోవుచోటదియెఱుగునునులే,
పారిపోయిన నిన్నుతరుముకు
పట్టరాననుకొంటివే॥

పూలతోటలజేరిదాగిన
పొంచినినుపట్టెదను, పొలతిరో,
దూరినను పొదరిండ్ల వెదకుచు
జేరినిన్నట పట్టి నిలిపెద॥

మావి తొట్టనుజేరినక్కిన
మగువరో, నినుదెలియలేనే?
పడతిరో, నీమేనిచాయయె
బయటపడు నామావిచెట్టున॥

ముగడ, కొలనునదూరిదాగిన
మునిగియీదుచు నిన్నుబట్టెద,
సకియరో, నీమోవి తేనెల
చవులె నాకట దారిజూపును॥

ఎక్కడున్నను యెచ్చటనక్కన
టక్కరిచెలీ, నిన్నుగాంచెద,
పారిపోయిన తఱిమిపట్టెద,
పట్టుకుని యే శిక్షవేతును?॥

—* 17. “నీదుగుట్టంత తెలిసిపోయె” *—

గీ॥ చెలియరో, నీదుగుట్టంత తెలిసిపోయె
మొట్టమొదలుగ పెదవులఁబుట్టి, మోము
నంతబర్చి మెఱపించు లేనవ్వతీరె
వలపుకలదంచు రూఢిగా తెలిపెనాకు॥

గీ॥ వాకటన్నిల్చి నకగాంచు పట్టునందు,
నిటునటుచలించు నీకనులింపుగులుక
మనమునందుండుభావమ్ము గనబరచుచు,
వలపుకలదంచు రూఢిగా తెలిపెనాకు॥

గీ॥ తిన్న నైనట్టిమెదీగె తెల్లచీర
మాటుననుకంపింప, నంగములుకదల,
మెఱుపులెల్లడఁజిమ్ము నీమేనితొగలె
వలపుకలదంచు రూఢిగా తెలిపెనాకు॥

గీ॥ ముక్కుముంగిరసవరింప మోమువంచి,
మురువుగుల్కెడు బంగారుమురుగులలరు
చిన్నిచేతులు కంపమ్ముజెంద నెత్తి
వలపుకలదంచు రూఢిగా తెలిపినావు॥

గీ॥ చుక్కలను నందమైన కంచుకముసందు
నుండి వెలికుబ్బిపొంగు నీయురముతీరె
హృదయమందున్న యుల్లాసమెఱుగ జేసి,
వలపుకలదంచు రూఢిగా తెలిపెనాకు॥

గీ॥ యెన్నినాళ్ళని నీగుట్టునిట్లుదాతు?
వలపుకలిగిన నెపుడైన బయలుపడదె?
లోన ననువేచవలెనను పూన్నిగాక
వలపుదెలిపిన తప్పేమికలదె, చెలియ?॥

—* 18. ప్రణయబోధ *—

గీ॥ ప్రేయసీ, యొక్కమాట జెప్పెదనువినుము,
కోపపడబోకు, నీమేలుకోరియెసుమి
చెప్పుచుంటిని, దీనినీచిత్తమందు
నిలుపు, మీపల్కుల విలువ తెలియుపిదప.
నాలుజడవేసుకు, గులాబివలువగట్టి,
పొంకముగ కురుల చామంతిపూవుముడిచి,
మేల్మీబంగారుమురుగులు మెఱయుచుండ,
నన్నుమురిపించి తదిజ్ఞప్తియున్నదిగద!
అల్లయానాటి నీసారెయుల్లముగొనె,

గానయింకెప్పుడైననగ గనగ తలపు
కలిగివచ్చిన యప్పుడోకలికి, నాటి
వరుసకనుపించకున్న నిక వలవనుసుమి!
చెలియరో, న్యాయమాగాదె! చెలువునిమది
నలపుగొల్పిన చెలువమే పలయుచెలికి॥

•—♦ 19. ప్రణయభ్రాంతి. ♦—

ముత్యాల సరము.

“ఎవ్వరో యిత? డెందుచేతనె
యేడ్చుచున్నాడిచట కూర్చుని ?
పలకరింతునదరికిజని, యిటు
వగవనేలనుచుక॥

చూడచక్కనివాడు, కన్నులు
చూపుచున్నవి గొప్పతెలివిని,
కట్టుమస్తీ వొళ్ళుగల యీ
కాంతుడెవ్వండో ?॥

ఎఱ్ఱబడినవి వీని కన్నులు
యేడ్వ, జేగురుముద్దలంబలె,
కళ్ళవెంబడి కారునీళ్లకు
కట్టలేదుగదా ?॥

కటకటా ! ఆముద్దుమొగమున
కాంతియంతా మాసిపోయెనె,
పెల్లుపెల్లున ఇంతయేడ్వగ

నేమికారణమో ?॥

శిరమువంచి, మొగముపైనొక
చేయ్యి, వేరొక చేయ్యి చెంపను
నిడుక, బిట్టగ నేడ్చుచున్నా
డితనిపైనాకు॥

అయ్యయో, మదిజాలిపుట్టెను
నడుగఁగలనెటు ? కొత్తవాడిత,
శడుగకుంటే పాడుమనసని

ఆగకున్నదిగా ?॥

జాలిముందుకు లాగుమనసును,
కాలువెనుకకులాగుసిగ్గయ్యె !
మేరమీరిన దితని దుఃఖము,
నేఱనికనాగ॥

అంచుమదిలో తెంపుజేసుకు,
అడుగుముందిడి, అతనిదరిజని,
“యెపుడో మునుపెరిగినట్లే పు
దేమి యీ మొగము?॥

బొన ! ఇతడతడొన ! యిట్లే
లాతడుండును ? మనిషిపోలిక
నెందరుండరు జగతిలో ? నీ
కెందుకడియాస?॥

అంచు, పొంగుచుపైకి పొగ్గే
ఆసలన్నీలోపలణచుకు,

పలకరించగ గుండెచాలక,

నిలిచె బొమ్మవలె॥

నిలిచికొంచెము అతని పక్కను,

నెవ్వియోకడువెంతతలఁపులు

కలుగ, మనసును పట్టజాలక

పలికెనిట్లులను॥

“తప్పులనుకోకండి ! యెంతటి

గొప్పవారోమీరు, ఒంటిగ

వగచుచుండగఁ జూచి మనసును

పట్టలేనయితే॥

పట్టలేకను పాడుమనసును

భయమువిడి మిమ్ముడుగుచుంటిని.

చెప్పుటకు మీకిష్టముంటే

చెప్పవేడెదను ?॥

పొద్దుగూకిన పిదపనిచ్చట

వున్నకిడౌనెంతవాళ్ళకు

చెప్పవచ్చునులెండి మీకథ

చింతకుడుటపడక॥

లెండిపోదాఁ, దగ్గిరే ప

ల్లెగల, దచ్చట పేదలింట్లో

విందుగొని సుసూధన్యులనుజే

వేంచేయు”డనుచు॥

మిగులవినయముతోడ, కిన్నెర

మీటినట్లుగ బల్కు కన్నియ

మాటలకు ముదమంది, పురుషుడు
మగువతోననెను॥

“సంతసించితి నీదుగుణముకు
కారత | నినుగన నానిచారము
తరలిపోనేపోయె, పోదాం
దారిజూపు”మనక॥

ఇంతిమదిలో నుబ్బిపొంగుచు
ఇంటివేపుగ నడువసాగెను
ఆమెవెంబడె కొత్తపురుషుం
డరుగుచున్నాడు॥

అంతపడమట పొద్దుగూకెను,
అల్లుకొనెనెల్లెడల చీకటి,
గూళ్ళకేగెడు పిట్టలింపుగ
కూసెకిలకిలని.

చెవులకింపుగపాడు పిట్టల
చిఱుతపాటలు వినుచుపోవగ
నడకబడలిక కొంచెమైనను
బడయరాదయ్యె॥

తటుకుమని అంతలోయేదో
తలపురాగా కొత్తపురుషుడు,
గుండెర్పుల్లన, వొళ్ళువణకంగ
లోననిటుతలచెక॥

“యేమిటిది? మతిపాయెనానా

కేమి? యిట్టిది యెవ్వతోయొక
యింతివెంబడి కటికచీకటి
నేడపోతుంటి॥

నాదుముద్దులగుమ్మబాసిన
నాటనుండియు నేటిదాకను
చీకటైనది లోకమంతా
నాకనులకకట?

యిన్నాల్లా లేని యీతెలి
వేలకలిగి దిపుడునా?కీ
యింతిపైపోతుంది నామన,
నేమిటీవిత!॥

కటకటా! యేమామెచెలి? నా
కనులలోపల మన్నుగొట్టెను,
బ్రతికియుంటిని దానిజూడక
బండరాయవలె

నాడువెన్నెల పూలదోటలొ
నాదుపజ్జనుజేరి మక్కువ
బాసలెన్నో జేసిపోయిన
పడతిరా వాయె?

మరచిపోతుందేమొయని నే
మాటిమాటికి ముద్దుబెట్టుకు
“పడతి! రేపిటురాకపోయిన

బ్రతుకనే నమ్ము”॥
అన్న, చెలి చెయివేసిచేతులొ

అమృతపుముద్దిచ్చి, నానో,
 “యిన్నాళ్లు నామనసునీ
 వెఱుగనేలేదే?॥

ప్రాణనాయక! నిన్నుఁగాదని
 పట్టగలనే వేరొకనిచేయి,
 తల్లిదండ్రులుగాదు, లోకము
 తల్లడిలసీతాఱుమాటై,
 కన్నెనై పూసెజ్జపైనిను
 కాగలించినచేతుల తల
 బ్రాలుబోతునె యెవ్వడోమొక
 పరునితలమీద?

కన్నె వలపులు కన్నుపైగలు
 వన్నెచిన్నెలుజూపి నినునా
 వశముజేసుకు, చేతఁజిక్కిన
 పక్షిఁబోవిడిచి,॥

తిరిగి ఉరుగొడ్డేటి బోయని
 తిరు, నినువిడి వేత్రవైకడికి
 చూపుదునె యెంగిలివలపు? చ
 స్తుండగామనసు?॥

నాథ! మరిమరిచెప్ప నేలను
 నమ్మితిని నారాజు సేవని
 యెదను సీకే యప్పగించితి
 నెట్టులేదువు?॥

మనసునందూ చేతలందూ

మాటలందూ నిన్నెనమ్మిన
 కన్నెమాటలు కల్లలెప్పుడు
 గావు, ననునమ్మి
 అల్లదుగొ “కూ”యని కోయిల
 యనెడు నిజమని నామాటలు,
 గుప్పుగుప్పున పూలచాసన
 గుప్పుచున్నదహా!
 వీచుచల్లనిగాలి, చుక్కలు
 మిణుకుమిణుకని టక్కులాడును,
 సంతసమ్మున ముసిముసినగు
 చందమామఁగను॥”

మనుచు, తేనెలుచిలుకు తియ్యని
 మాటలెన్నో నచ్చబలికీ
 చేతులొ చేయి వేసియింటికి
 చెలియ వెళ్ళినది॥

చాలకాలఁ బైనఁ బ్రేయసి
 జాడ తెలియదు ఇంచుకైనను,
 కటకటా! చెలిఁజూడకన్నులు
 కాయగా నెనుగా॥

యేమికర్మమొగాని, చెలితన
 యింటివేపుగ తిరిగినప్పుడె
 సంతసమ్మున, నవ్వుగులికెడు
 చందమామనుపట్టి మ్రొంగెను

కాటునల్ల నిమబ్బుగమి, చీ
 కట్టుగమ్మెను చుట్టునెల్లెడ,
 కనులుమసకలు గమ్మినవి, మతి
 కలకబాటినది॥

యేమిటో పిచ్చిగా నామది
 ఇటూఅటూ పోతున్నది
 కాళ్ళుచేతులు ఆడవో, దుడు
 కయ్యె గుండెలలో॥
 వస్త్ర కొండంతాశతో, కన
 వచ్చు చెలి నిటనంచు, నక్కట !
 చెలియజాడ ఒకింతయైనను
 తెలియరాదయ్యె॥

చెట్టుపుట్టల నన్ని నెదకితి
 చెలియయెచ్చట నున్నదోయని,
 కటకటా, చెలిమోముకొకన్నులు
 కాంచనోచవుగా॥

ప్రణయమును మరచితివెచెలి? నా
 ప్రాణమీవేయంచు నెంతునె?
 యేమి! ఛీ! యీవెట్టితలపులు
 యేలకలిగినవి?॥

అంచు, చింతిలుచామెవెంబడి
 నరుగుచుండగ వారికిని ముం
 దగుపడియె నెకవింతవెలుగవు
 డతివయిట్లనియె॥

“కంటిరే! అల్ల దుగదే, మా
యింటిదీపము వెలుగుచున్నది.
తొందరగనండువుండు, పోదము
శ్రోవమంచిదిగా॥

దల్లదే మనచుట్టుచీకటు
లల్లుకొన్నవి, ఆకసమ్మున
కాటుమబ్బులు ఒండొకటితో
పోరుచున్నవవే॥”

అనుచుకన్నియ హెచ్చరింపగ,
మనసునందలి చింతలణచుకు,
పరుగుపరుగున పోవసాగెను
పురుషుడట్టులను॥

యెంతనడచినగాని, యింటికి
సుంతయైనను శేరబోవరు,
ముందుముందటె యింటిదీపము
ముందువలెపోయె॥

ముల్లువిరిగెను కాళ్ళనిండా,
వొళ్ళు కదుములుకట్టిపాయెను,
వడకుచుండెను దేహమంతా,
నడువలేరై॥

ఇంతదూరం బీడ్చితెచ్చిన
యింటిదీపము మాయమయ్యెను,

ఈశ్వరా, వారలకుపాపము
యేమిగతియింక?॥

ఘోరమా చీకటులనడుమను
కొఱుమబ్బుల యుద్ధగర్జము
చెవులుగడియలువడఁగ జేసెను
దివ్వులుమదిహెచ్చు॥

చేరువనె ఘోరముగ సంద్రము
హోరుమని ఘోషించుచుండెను,
గుడ్లగూబలు ఉడడాయని
కూకలిడెచెంత॥

ముందుబెట్టఁగ లేక కాళ్ళను
కిందచదికిలబడిరి, భీతిని
డెందమంతయు కిలతజెందగ
గుందుచునుమిగుల॥

ఉఱుములును మెఱుపులును మెండ్లై
జఱజఱాయను, ధళకుధళకును,
పటపఠపఠాగగనమంతయు
బద్దలయిపోయె॥

కడవల కడుబడినట్టుగ
దడబడదడబడవడిగను
కడుబెడిదపుధారలతో
జడివానబడె॥

తడిసిమొద్దయి వడకుచునుకడు
తల్లడిల్లెడు వారచేరువ

ఫెళఫెళఫెళా ఫెళఫెళాఫెళ

పిడుగొకటిబడియెన్ ||

పిడుగుతాకున నెడలుతెలియక

పడిరిశవములయట్లు, వర్షము

పూర్తిగా కసిదీర్చుకొని, తా

పొందెనాంతమును ||

కొంతసేపుకు వొళ్ళుతెలియగ

నుంతకన్నులు విప్పికని, వే

యింతలధికము భీతిగా, నటు

లేపరుండిరటన్ ||

తెల్లవారెను కొంతవడికిని,

తెలివిబొందెను లోకమంతయు,

నూళ్ళువెడలుచు పిట్టలింపుగ

కూసెమేల్కొల్పుల్ ||

చల్లగాలులు వీచి అలలుగ

మెల్లమెల్లన ఒడలిబడలిక

యెల్లబాపగ, నిద్రమేల్కొని

రిగువురొకసారె ||

లేచి, కన్నులు నులిచి, మొగములు

చూచుకొని, యోచించుచుండిరి,

గ్రమ్మెనెల్లడ నాకసంబున

కాంతివుంజంబుల్ ||

అబ్బురంపడనెల్ల జగములు,

మబ్బుతెరిజేల్చుకొని, తేజం

బుద్ధిలోకము నెల్ల ముంచగ
నూర్వ్యుడుదయించెన్.

అంతకన్నియజూచి పురుషుడు
వంతసంతస మొప్పమోమున,
“కాంతరోమీ పల్లెయెచ్చట
కలదు చెప్పగదె ?”

కనులపసతగ్గలేడింకను
కాంత, నాప్రేయసివి కావటె ?
సుందరీ, నీముద్దుమోమున
నుందదుగొమచ్చ?||

ప్రేయసీ, నాప్రాణమా, నా
యాయువునకు పట్టుకొమ్మరొ,
ప్రియుడగానటె కాంతరోసీ
ప్రియుడగానంటె||

రావె, శ్రమదీటుంగ కౌగిలి
నీవె, ప్రాణము బిగియబట్టితి
నీదుసౌఖ్యమునకె యిన్నా
ల్పింక జాగేతె?”

అంచు, తమకముమీటచెలి నం
కించుకొని కౌగిటను ముద్దుల

ముంచివేసెను ఆపె చెక్కులు
ముద్దుమోమంతన్॥

చెలియ తనప్రాణేశుమోమును
కలయజూచుచు, ముందుజరిగిన
కల్లనిజములు బుద్ధిబలమున
కనులగట్టననెన్॥

“ప్రియుడ, నినుపూదోటలోపల
విడిచియింటికిపోవుచుండగ,
కనులకగుపడె వింతవెలు, గది
కంటి, భ్రమగంటిన్॥

ఎటకుపోతినో, యేమిచేస్తినో,
దిటముగా నేజెప్పజాలను,
కటకటా, కననింతవరకును
కన్నవారలను॥

యెవ్వరెచ్చట నున్నదించుక
యెఱుగనై తినదేమిమాయయో,
పల్లెలోపలనుంటి నెచ్చటి
బంధువులొవారు॥

నాయకా, నినుగంటిగా, యి
న్నాళ్ళకును నాభాగ్యవశమున,

కుదుటపడె ప్రాణములు నావగు
కోర్కులీడేరెన్ ||

ప్రాణనాయక, మనలపైతమ
ప్రాణముల నిలుపుకొని యున్నా
రయ్యె, మన తలదండ్రులను గన
నరుగుదమువేగ ||

బ్రతికియున్న న్నాళ్ళు ఒండొరు
బాయకుండగ, ప్రేమసంద్రము
నీదుదము మోదమ్మువారగ,
పోదమికరమ్ము ||

